

LITTERATUR:

UMIAQ'EN FRA PEARY LAND. Utgivare Vikingskibshallen i Roskilde 1980. 48 sid. Skriften handlar om den grönländska skinnbåt, en "kvinnobåt" eller på grönländska umiaq, en större modell än kajaken, som påträffades 1949 nästan vid Grönlands nordspets i Peary land.

Den är, som Eigil Knuth konstaterar i den mycket givande inledande utgrävningsrapporten, ett vittnesbörd om "en sejlads, som ingen opdagelsesrejsende, hverken fra den gamle eller fra den nye verden, til dags dato har praktiseret." Nämligen resan norr om Grönland, i normalt helt nedisade farvatten. Förvisso en stor fjäder i hatten åt inuit-folkets förgångna pionjärer!

Hela skelettet av båten och även skinnrester fanns kvar och C-14 daterades senare (ekträ -vi återkommer därtill) till 1280 ± 100 år. Ett myscoxben med andra föremål som delvis med säkerhet tillhörde båtens utrustning daterades på samma sätt till 1440 ± 45 . Denna datering stämmer mycket bra med andra dateringar från boplatser från Thulekulturen i Peary land (se kartan).

Märkligt nog hade båten segelställning. Vi vet också att segel av tarmskinn brukades i umiaqer på 1600-talet genom reseberättelser av europeiska besökare, då längre ned på Västgrönland.

Men det märkliga är alltså att den C-14 daterade ekbiten från skrovet, "et lille led på 21 centimeters laengde til afslutning af den østre relingsstoks nordende er forferdiget af egetræ!" Detta lilla stycke bör i denna tid ha kommit från nordborna, kanske från ett fartygsvrak. Ännu alldeles i början av 1400-talet har vi historiska källor från nordbor i Sydvestgrönland (Hvalsey i sept 1408)

Det finns en annan möjlighet som Knuth inte nämner - nämligen drivved från den amerikanska kontinenten. Men måhända är den mindre trolig. Ek växer först långt i söder och den huvudsakliga drivveden på Grönlands västkust består av barrträd. Ett annat problem är osäkerheten i C-14 dateringar från medeltiden, i korthet omtalat tidigare på tal om båtarna vid Helgeandsholmen (Medd 3/79, 1/80 och särskilt notisen s 1 i nr 2/80).

På kartan ser man i alla händelser vissa grundfakta på forskningens nuvarande ståndpunkt: nordbornas belagda vägar norrut och de C-14 daterade resterna av den grönländska Thule-kulturen i norr.

Även en del järnnaglar skvallrar om förbindelser med samma sydliga område (blott meteorjärn stod eskimåerna själva till buds).

Umiaqen transporterades sedermera till Nationalmuseum i Köpenhamn och 1980 utförde Vikingskibshallen med hjälp av västgrönländska kvinnor och män samt några danska båtbyggare en rekonstruktion av den.

Traditionen att bygga dem är inte alltför avlägsen i tiden. Ännu på 1960-talet användes de sista umiaqerna på Västgrönland. Men bara äldre grönlänningar behåller idag någorlunda tekniken.

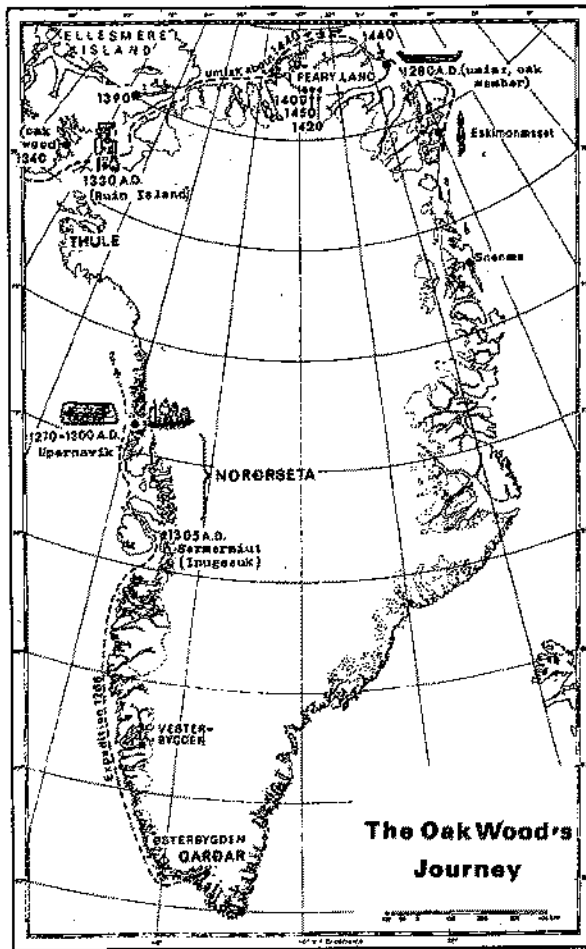

Fig. 11. »Egretts reise».

Kartan visar umiakens sannolika rutt med C-14 dateringar av boplatser från Thulekulturen i norr, med fynd av ek från Ellesmere Island (1340 e Kr) och Peary Land (1280 e Kr)

I söder hade nordborna på Grönland trängt upp bevisligen till Kingigtorsuaq, en ö på höjd av Melvillebuktens södra del, år 1333 (runstensfynd) sannolikt är området identiskt med "Nordrseta" de nordligaste jaktmarkerna enligt källorna.

Arbetet dokumenterades noggrant med foton, teckningar, mätningar och bandinspelningar (inte film?). Ett kort sammandrag med intressanta bilder ges i skriften. 23 skinn av storsälen klapmysen eller blåsäl, haettekalle (*Cystophora cristata*) med en längd av c 2-2,5 m och vikt av 350-400 kg, gick åt.

Dock har inte alla traditionella metoder kunnat följas, t ex långsam avruttning av håret på skinnen eller den gamla surrningen med barder av val, som på de senare umiaqerna användes i stället remmar av sälskinn. Inte heller kunde drivtimmer användas till skelettet och sentråden ersattes med nylontråd. Bottenstockarna fästes med renhornsnaglar, medan Peary landsumiaqerna hade sådana av valross-tand (ett i dag omöjligt material). Slutligen användes kopparsöm i stället för järnnaglar.

Umiaqens längd blev 11 m, bredd 1,3, höjd 70 m, vikt 223 kg. Arbetstiden uppgick till totalt 1, 203 timmar.

Skriften och arbetet på umiaqerna framstår som ett mycket värdefullt bidrag i diskussionen om skinnbåtarnas möjligheter, liksom från ett helt annat perspektiv Tim Severins bok om Brendans resa.

Nästa projekt på Vikingeskibshallen tycks bli en barkkanot, byggd under sommaren 1981 av en grupp nordamerikanska indianer.

Takten på Vikingeskibshallen/Skibshistorisk laboratoriums projekt, se även Nordlandsbåden nedan gör naturligtvis en svensk avundsjuk. Det verkar som vi skulle bära en black om foten så att säga, tycker en som i alla fall försökt att manövrera en irländsk curragh i nordatlantisk dyning

CW(Ö-vik)